

این اثر یکی از موضوعات مطرح
تدوین تاریخ انقلاب اسلامی است
که در مرکز استاد انقلاب اسلامی
تهیه شده و کلیه حقوق آن برای

چگونگی تصویب اصل ولایت فقیه در قانون اساسی

www.ketab.ir

ISBN 978-964-419-887-8

تعداد صفحات: ۱۱۰

www.ketab.ir

سرشناسه:

عنوان و نام پدیدآور:

دهقان نجم‌آبادی، نسترن. ۱۳۶۷ -
چگونگی تصویب اصل ولایت فقیه در قانون اساسی / تالیف نسترن دهقان
نجم‌آبادی

مشخصات نشر:

تهران: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷.
۲۷۲ص.

مشخصات ظاهری:

مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۰۶۰، حقوق سیاسی،
۳۲

فروست:

۱۹۰۰۰۰ ریال: 8-887-419-964-978

شابک:

وضعیت فهرست نویسی:

فیبا

موضوع:

ولایت فقیه

موضوع:

Wilayat al- faqih

موضوع:

قانون اساسی -- ایران

موضوع:

Constitution--Iran

موضوع:

اسلام و دولت

موضوع:

Islam and state

رده‌بندی کنگره:

۱۳۹۷ ج ۸/۵۹/۲۲۳/۸ BP

رده‌بندی دیویی:

۲۹۷/۴۵

شماره کتابشناسی ملی:

۵۳۳۷۳۴۶

کتابخانه
مجلس شورای اسلامی
پیرا انقلاب اسلامی

عنوان: چگونگی تصویب اصل ولایت فقیه در قانون اساسی

تألیف: نسترن دهقان نجم‌آبادی

نوبت چاپ: اول، پاییز ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۰۰۰ قیمت: ۱۹۰۰۰ تومان

حروفچینی و لیتوگرافی: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

چاپ و صحافی: چاپخانه مرکز اسناد انقلاب اسلامی

شابک: ۸-۱۹۸۸۷-۴۱۹-۹۶۶۴-۹۷۸

ISBN 978-964-419-887-8

کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان شریعتی، نرسیده به میدان قدس، روبه‌روی پمپ بنزین اسدی، پلاک ۱۹۵۴،

مرکز اسناد انقلاب اسلامی. صندوق پستی ۱۹۳۹۵/۳۸۹۶ تلفن: ۲۲۲۱۱۱۹۴ تلفکس: ۲۲۲۱۱۱۷۴

www.irfdc.ir

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه
۱۵	پیشگفتار
	فصل اول:
۱۷	مفهوم‌شناسی ولایت فقیه
۱۹	مفهوم ولایت در لغت
۲۱	مفهوم ولایت در قرآن
۲۲	فقها و نویسندگان و مفهوم اصطلاحی مفهوم ولایت
۲۵	مفهوم فقیه
۲۸	مفهوم ولایت فقیه
۳۲	ولایت مطلقه‌ی فقیه
۳۸	جرائی ولایت فقیه
۴۰	دلایل عقلی
۵۰	دلایل نقلی
۵۰	۱- قرآن

۲- حدیث ۵۶

فصل دوم:

پیشینه‌ی نظریه‌ی ولایت فقیه ۶۱

علامه احمد بن محمد مهدی نراقی (۱۱۸۵-۱۲۴۵ق) ۶۷

شیخ محمدحسن نجفی معروف به صاحب جواهر (۱۲۰۲-۱۲۶۶ق) ... ۷۱

آیت‌الله علامه میرزا محمدحسین نائینی (۱۲۷۷-۱۳۵۵ق) ۷۵

فصل سوم:

مراتب طرح ولایت فقیه در آثار امام خمینی ۸۱

«کتاب الاسرار» ۸۵

«الرسال» ۹۰

«ولایت فقیه» ۹۱

«البيع» ۹۴

فصل چهارم:

ویژگی‌ها و اختیارات ولی فقیه در قانون اساسی ۱۰۱

الف) مبنای مشروعیت از دیدگاه عرب و اسلام ۱۲۹

مردم و مشروعیت ۱۳۴

مشروعیت ولایت فقیه براساس اصول قانون اساسی ۱۳۵

ب: حوزه‌ی اختیار رهبری ۱۳۸

فصل پنجم:

- ۱۴۱..... ویژگی‌ها و اختیارات ولی فقیه در قانون اساسی
- ۱۴۳..... الف) ویژگی‌ها
- ۱۴۴..... فقاقت و اجتهاد
- ۱۴۵..... عدالت
- ۱۴۶..... بینش سیاسی اجتماعی
- ۱۴۷..... تدبیر و مدیریت
- ۱۴۸..... اجابت
- ۱۴۸..... مدیریت کافی برای رهبری
- ۱۴۹..... ب) - تیاریات
- ۱۵۰..... تعیین سیستم کلی نظام
- ۱۵۰..... نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های کلی نظام
- ۱۵۱..... فرمان همه‌پرسی
- ۱۵۱..... فرماندهی کل نیروهای مسلح
- ۱۵۲..... اعلان جنگ و صلح و بسیج نیروها
- ۱۵۲..... نصب و عزل و قبول استعفا
- ۱۵۲..... حل اختلاف و تنظیم روابط قوای سه‌گانه
- ۱۵۲..... حل معضلات نظام
- ۱۵۳..... امضای حکم ریاست جمهوری
- ۱۵۳..... عزل رئیس جمهور
- ۱۵۳..... عفو یا تخفیف مجازات محکومین
- ۱۵۴..... حکم به اقدام برای تجدید نظر در قانون اساسی
- ۱۵۵..... ولایت فقیه و قوای سه‌گانه

- نظارت بر قوه‌ی مقننه ۱۵۷
- نظارت بر قوه‌ی مجریه ۱۶۶
- نظارت بر قوه‌ی قضائیه ۱۷۱

فصل ششم:

- ولایت فقیه پس از بازنگری در قانون اساسی ۱۸۱
- الف) عدم هماهنگی در قوه‌ی مجریه ۱۸۷
- ب) مسئله‌ی مدیریت در قوه‌ی قضائیه ۱۸۹
- ج) مسئله‌ی عدم توافق در قوه‌ی مقننه ۱۹۰
- پس از تعارضات صورت گرفته در بازنگری قانون اساسی و تبیین آن ۲۰۲
- نتیجه‌گیری ۲۰۹
- ضمیمه ۲۱۳
- مشروح مذاکرات خدگن قانون اساسی درباره‌ی ولایت فقیه ۲۱۳
- کتابنامه ۲۴۷
- نمایه ۲۵۵

مقدمه

پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ نخستین انتخابات در روزهای همزمان یازدهم فروردین ۱۳۵۸ برگزار گردید و بیش از ۹۸٪ از مردم ایران به نظام جمهوری اسلامی رای «آری» دادند. با رأی اکثریت قریب به اتفاق رأی‌دهندگان به جمهوری اسلامی، شکل حکومت اسلامی تعیین شد. پس از انتخاب نوع نظام است به تأسیس مجلسی به منظور تدوین قانون اساسی برای نظام جمهوری اسلامی ایران رسید. انتخابات مجلس خبرگان قانون اساسی در تاریخ ۲۹ تیر ۱۳۵۸ برگزار گردید و ۷۳ نفر به مجلس خبرگان راه یافتند. مجلس خبرگان قانون اساسی در تاریخ ۲۸ مرداد ۱۳۵۸ با پیام امام خمینی افتتاح شد. وظیفه‌ی این مجلس، بررسی متن پیش‌نویس قانون اساسی و تصویب قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران بود. در جلسه‌ی سوم مجلس خبرگان قانون اساسی، بحث گنجاندن اصل ولایت فقیه از سوی برخی از نمایندگان مجلس مطرح شد و بحث و گفتگوهایی در میان طرفداران و مخالفان این اصل به وجود آمد؛ علی‌رغم برخی کارشکنی‌های دولت موقت و مخالفت‌های لیبرال‌ها و کمونیست‌ها بر ضد اصل ولایت فقیه، این اصل با حمایت قاطع اعضای مجلس خبرگان قانون اساسی به تصویب رسید. بعد از تصویب اصل مذکور، دولت موقت که اعضای آن از جمله مخالفان تصویب

آن بودند، درصدد برآمد تا با انحلال مجلس خبرگان، با این بهانه که این مجلس باید ظرف دو ماه بررسی قانون اساسی را به اتمام می‌رساند، مانع از گنجاندن اصل ولایت فقیه در قانون اساسی بشود. ولی این طرح دولت موقت با مخالفت امام خمینی با شکست مواجه شد. سرانجام مجلس خبرگان پس از سه ماه تلاش و فعالیت فوق‌العاده، کار پر مسئولیت تدوین قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران را در ۲۴ آبان ۱۳۵۸ در ۱۲ فصل و ۱۷۵ اصل و با یک مقدمه تنظیم نمود و این قانون اساسی در همه‌پرسی برگزار شده به تاریخ ۱۳۵۸/۹/۱۰ با تصویب نهایی ملت ایران رسید.

پس از اتمام جنگ تحمیلی هشت ساله و عادی‌شدن نسبی شرایط و با توجه به بعضی ضعف‌ها و نواقص، که در طی ده سال روشن شده بود، و از آنجا که در قانون اساسی نوعی تجدیدنظر مشخص نشده بود، نمایندگان مجلس شورای اسلامی در اعضای شورای عالی قضایی از حضرت امام خمینی (ره) تقاضای بازنگری در قانون اساسی کردند. حضرت امام خمینی در تاریخ ۱۳۶۸/۲/۴ طی نامه‌ای به رئیس‌جمهور وقت هیئتی را مأمور بازنگری و اصلاح قانون اساسی در چند محور نمود و شورای بازنگری از تاریخ ۱۷ اردیبهشت تا ۲۰ تیرماه ۱۳۶۸ با تشکیل چهار کمیسیون، اصلاحاتی را در برخی اصول و سرفصل‌ها و مقدمه‌ی قانون اساسی به عضویت ملت ایران پیشنهاد کرد. این پیشنهاد شورای بازنگری قانون اساسی از همان مقام معظم رهبری تأیید گردید و ایشان طی حکمی فرمان برگزاری همه‌پرسی اصلاحیه‌ی قانون اساسی را صادر نمودند. با حضور گسترده‌ی مردم و رأی قاطع آنان به این اصلاح، در تاریخ ۶ مرداد ۱۳۶۸ متن تجدیدنظرشده‌ی قانون اساسی رسمیت یافت و از آن پس در کشور به مورد اجرا درآمد.

پژوهش حاضر چگونگی طرح و تصویب اندیشه‌ی ولایت فقیه در قانون

اساسی جمهوری اسلامی ایران را مورد بررسی قرار داده است که امید است برای علاقه‌مندان مطالعات انقلاب اسلامی مفید واقع گردد. در پایان ضمن تشکر از زحمات پژوهشگر محترم، از تلاش‌های ناظران علمی اثر آقایان دکتر اکبر اشرفی، علی کردی و مصطفی جوان و نیز از همکاران محترم در مؤسسه‌ی فرهنگی هنری قدردانی می‌شود.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی

www.ketab.ir